

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE CÜMLEDE TÜMLEÇLER ÜZERİNE*

On Sentence the Complements in Turkey Turkish

*Cüneyt AKIN***

ÖZET

Çalışmamızda, Türkiye Türkçesinde cümlede tümleç türlerini “nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci ve edat tümleci” olarak dört ana başlık altında inceledik. “Nesne”yi, fiilin tesir ettiği şeyi gösteren cümle ögesi; “dolaylı tümleç”i, -e, -de, -den eklerini alarak, yönelme, bulunma ve ayrılma ifade eden cümle ögesi; “zarf tümleç”lerini yüklem gösterdiği işi, hareketi veya oluşu, zaman, nitelik (durum), yer-yön, azlık-çokluk, sebep, şart (koşul), vasıta, karşıtlık ve soru anlamları katarak tamamlayan cümle ögesi; “edat tümleç”lerini de, cümleye çeşitli anlam ilgisi getiren veya ile (-le), için ilgeçleriyle birleşerek yüklemi tümleyen cümle ögesi olarak değerlendirebiliriz. Ancak, bu genel ifadelerin dışında, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci ve özellikle edat tümleci ile ilgili olarak dilcilerimizin farklı görüşlerine de değinip karşılaştırmalarda bulunduk.

Anahtar Sözcükler: cümle, tümleç, Türkiye Türkçesi, nesne, sözdizimi

ABSTRACT

In this study, we analyze complement types in sentence under four main topics “object, indirect object, adverbial complement, partial complement” in Turkey Turkish. We can consider “object” as a part of sentence which show the thing effected by the verb; “indirect object” is also a part of sentence which express direction, existence and leaving by taking the suffixes of position, -e, -de, -den, “adverbial” complement is a part of sentence which complete the work, action, attitude indicated by the verb as adding time, position place, direction, scarcity–abundance, reason, condition, device, opposition and question meaning, “particle complement” is a part of sentence which add different meanings to the sentence or implies time or completes the verb by compounding the particles like ile (-le), için... but, apart from these general expressions, we have made a comparison by telling

* Bu yazı, AKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde (2005) yapılan “Türkiye Türkçesinde Cümlede Tümleçler” adlı tezden hazırlanmıştır.

** Arş. Gör. ; Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cuneytakin@aku.edu.tr

the different views about object, indirect object, adverbial complement and especially particle complement.

Key Words: sentence, complement, Turkey Turkish, object, syntax